

ความแตกต่างระหว่างการดำเนินงานร่วมกันและการร่วมค้า ภายใต้ TFRS 11 การร่วมกิจการงาน

ดร.จิรดา เพทหายบันลือ

อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายหลักการสำคัญที่ใช้ในการจัดประเภทการร่วมกิจการงานและการบันทึกบัญชีสำหรับการร่วมกิจการงานแต่ละประเภทภายใต้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 11 การร่วมกิจการงานฉบับปัจจุบัน การร่วมกิจการงานเกิดจากการลงทุนในกิจการอื่นที่ผู้ลงทุนมีการควบคุมร่วมกับผู้ร่วมทุนอื่นในกิจการที่เข้าไปลงทุน การร่วมกิจการงานแบ่งเป็น 2 ประเภท คือการดำเนินงานร่วมกันและการร่วมค้า โดยการแบ่งประเภทจะพิจารณาจาก สิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินหรือสิทธิในสินทรัพย์สุทธิในกิจการงานนั้น ผู้ที่มีการควบคุมร่วมในการดำเนินงานร่วมกันหรือผู้ร่วมดำเนินงาน ต้องบันทึกส่วนแบ่งในสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายตามส่วนได้เสียของตน ในการดำเนินงานร่วมกัน ในขณะที่ผู้ที่มีการควบคุมร่วมในการร่วมค้าหรือผู้ร่วมค้า ต้องบันทึกเงินลงทุนในการร่วมค้าตามวิธีส่วนได้เสีย

คำสำคัญ: มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 11 การร่วมกิจการงาน การดำเนินงานร่วมกัน การร่วมค้า

Differences between Joint Operations and Joint Ventures under TFRS 11 Joint Arrangement

Dr.Jirada Petaibanlue

*Lecturer of Department of Accountancy,
Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University*

ABSTRACT

The objectives of this article are to discuss the key concept underlying the classification of a joint arrangement as well as the accounting treatment for each type under current TFRS 11: Joint Arrangement. A joint arrangement is an investment in other entities with a joint control, which is classified as a joint operation or a joint venture. The classification is determined by either rights to the assets and obligations for liabilities or rights to net assets relating to that arrangement. Parties with a joint control in a joint operation, or a joint operator, should recognize its share of any assets, liabilities, revenues and expenses, in relation to their interests whilst those with a joint control in a joint venture, or a joint venturer, should apply the equity method to account for their investment in a joint venture.

Keywords: TFRS 11 Joint Arrangement Joint Operation Joint Venture

บทนำ

ธุรกิจสามารถเติบโตได้โดยการขยายการดำเนินงานจากภายในกิจการเอง (Organic Growth) หรือโดยการลงทุนเข้าซื้อธุรกิจอื่น (Inorganic Growth) หากการเข้าซื้อธุรกิจนั้นเป็นการซื้อหุ้น ซึ่งทำให้ธุรกิจนั้นมีอำนาจการควบคุม¹ กิจการที่ธุรกิจนั้นเข้าไปลงทุนจะกลายเป็นบริษัทย่อย ทำให้ธุรกิจต้องจัดทำงบการเงินรวม (Consolidated Financial Statement) หากการเข้าซื้อหุ้นทำให้ธุรกิจทำให้มีอิทธิพลอย่างมีสาระสำคัญกิจการที่เข้าไปลงทุนจะกลายเป็นบริษัทร่วม และธุรกิจนั้นต้องจัดทำงบการเงินตามวิธีส่วนได้เสีย (Financial Statements under Equity Method) เพิ่มเติม ในกรณีที่การเข้าซื้อหุ้นนั้นส่งผลให้ธุรกิจมีการควบคุมร่วมกับผู้ร่วมทุนอื่น การลงทุนนั้นจะจัดประเภทเป็นการร่วมการงาน (Joint Arrangement)

ในประเทศไทย การร่วมการงานเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2558 ภายหลังจากที่มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 11 เรื่อง การร่วมการงาน (ปรับปรุง 2559) (TFRS 11) มีผลบังคับใช้ ก่อนหน้านั้น มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 31 เรื่อง ส่วนได้เสียในการร่วมค้า (ปรับปรุง 2555) (TAS 31) เรียกการมีอำนาจการควบคุมในกิจการว่า การร่วมค้า

ในทางปฏิบัติ TAS 31 ก่อให้เกิดประเด็นขัดแย้งอยู่ 2 ประการ

1. การเปิดทางเลือกในการจัดทำงบการเงินของกิจการที่ควบคุมร่วมกันระหว่างวิธีรวมตามสัดส่วน (Proportionate Consolidation) หรือวิธีส่วนได้เสีย (Equity Method) ทำให้ความสามารถในการเปรียบเทียบระหว่างงบการเงินน้อยลง (Ernst & Young, 2011) เพราะกิจการอาจใช้วิธีการบันทึกบัญชีเดียวกับสำหรับการร่วมค้าที่มีเนื้อหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิและภาระผูกพันที่ต่างกัน หรือ

เลือกใช้วิธีการบันทึกบัญชีที่ต่างกันสำหรับการร่วมค้าที่มีเนื้อหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิและภาระผูกพันที่เหมือนกัน (Srijunpetch, 2015)

2. งบการเงินไม่ได้สะท้อนเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจของส่วนได้เสียในการร่วมค้าของผู้ร่วมค้าเพราะใช้โครงสร้างการจัดตั้งเป็นตัวกำหนดการจัดประเภทการร่วมค้า (Deloitte, 2013)

ดังนั้น เพื่อปรับปรุงเนื้อหาในมาตรฐานการรายงานทางการเงินดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2554 คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB) ได้ออกมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 11 (IFRS 11 Joint Arrangements)² เพื่อทดแทนฉบับเดิม โดยมาตรฐานฉบับนี้มีผลบังคับใช้กับงบการเงินที่จัดทำขึ้นในหรือหลังในปี พ.ศ. 2557 สำหรับประเทศไทย มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 11 เรื่อง การร่วมการงาน (TFRS 11) มีผลบังคับใช้กับงบการเงินที่จัดทำขึ้นในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2558

การจัดประเภทของการร่วมการงาน

การร่วมการงาน หมายถึง การงานซึ่งบุคคลหรือกิจการตั้งแต่สองรายขึ้นไปมีการควบคุมร่วมกัน โดยลักษณะสำคัญของการร่วมการงาน ได้แก่ กิจการที่เข้าร่วมในการร่วมการงานมีภาระผูกพันตามข้อตกลงสัญญา และข้อตกลงตามสัญญาทำให้ผู้เข้าร่วมการงานมีการควบคุมร่วมกัน โดยการควบคุมร่วม (Joint Control) หมายถึง การร่วมกันควบคุมการงาน ซึ่งได้ตกลงกันไว้ในสัญญาซึ่งการควบคุมจะมีได้ก็ต่อเมื่อการตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับกิจกรรมที่สำคัญจะต้องได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วเท่านั้น

¹ ภายใต้อำนาจของการควบคุมภายใต้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 10 (TFRS 10) เรื่อง งบการเงินรวม

² มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้ออกมาพร้อมกับ IFRS 10: Consolidated Financial Statements และ IFRS 12: Disclosure of Interests in Other Entities ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกันในเรื่องอำนาจการควบคุมและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินที่จะได้กล่าวต่อไป

TFRS 11 แบ่งการร่วมการงานเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การดำเนินงานร่วมกัน และการร่วมค้า

1. การดำเนินงานร่วมกัน (Joint Operation)

หมายถึง การร่วมการงาน ซึ่งผู้ที่มีการควบคุมร่วมมีสิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการร่วมการงานนั้น ผู้ที่มีอำนาจการควบคุมร่วมเรียกว่า ผู้ร่วมดำเนินงาน (Joint Operator) กิจการต้องมีทั้งสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินพร้อมกัน จึงจัดเป็นการดำเนินงานร่วมกัน ในทางปฏิบัติกิจการที่มีสิทธิในสินทรัพย์โดยทั่วไปจะมีภาระผูกพันในหนี้สินของกิจการนั้น และในทางกลับกัน กิจการที่มีภาระผูกพันในหนี้สินส่วนมากจะต้องทำให้ตนเองมั่นใจว่าได้สิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์ไปในการงานนั้นด้วยเพราะฉะนั้น ผู้ร่วมดำเนินงานควรมีทั้งสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานร่วมกัน (KPMG, 2011) อย่างไรก็ตาม สำนักงานสอบบัญชี Ernst & Young ให้ความเห็นอีกแนวทางว่า การที่กิจการมีสิทธิในสินทรัพย์หรือภาระผูกพันในหนี้สินเพียงอย่างเดียวก็น่าจะจัดประเภทเป็นการดำเนินงานร่วมกันได้ (Ernst & Young, 2011)

2. การร่วมค้า (Joint Venture) หมายถึง การ

ร่วมการงาน ซึ่งผู้ที่มีการควบคุมร่วมมีสิทธิในสินทรัพย์สุทธิของการร่วมการงานนั้น โดยเรียกผู้ที่มีอำนาจการควบคุมร่วมดังกล่าวว่าผู้ร่วมค้า (Joint Venturer)

หลักการสำคัญในการจัดประเภทการร่วมการงาน คือ การประเมินว่ากิจการมีสิทธิในสินทรัพย์สุทธิ หรือมีสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินจากการร่วมการงาน หรืออีกนัยหนึ่งคือการประเมินว่าผู้เข้าร่วมการงานกับการงานนั้น แยกเป็นอิสระออกจากกันหรือไม่ ถ้าผู้เข้าร่วมการงานกับการร่วมการงานแยกจากกันเป็นอิสระสินทรัพย์และหนี้สินที่ผู้เข้าร่วมการงานโอนไปให้การร่วมการงานจะตกเป็นของการร่วมการงานนั้น ผู้เข้าร่วมการงานไม่มีส่วนได้เสียในสินทรัพย์อีกต่อไป³ และมีภาระผูกพันใน

หนี้สินเฉพาะส่วนของเงินลงทุนหรือเงินค่าหุ้นที่ยังจ่ายไม่ครบ การร่วมการงานจะเป็นผู้รับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เพราะฉะนั้น ผู้ร่วมการงานจะมีสิทธิเพียงสินทรัพย์สุทธิของการร่วมการงานนั้นเท่านั้น แต่ถ้าผู้ร่วมการงานกับการร่วมการงานไม่ได้แยกจากกันโดยสิ้นเชิง แปลว่าผู้ร่วมการงานยังมีส่วนได้เสียในสินทรัพย์หรือหนี้สินของการร่วมการงานนั้น ดังนั้น ผู้ร่วมการงานต้องรับรู้ส่วนได้เสียในสินทรัพย์ของการงานตามสัดส่วนที่ตกลงกัน และต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้สินต่อบุคคลภายนอก การประเมินสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินจะพิจารณาจาก

1. โครงสร้างการร่วมการงานว่ามีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาแยกต่างหากหรือไม่ การร่วมการงานที่ไม่ได้จัดตั้งเป็นหน่วยงานแยกต่างหากจะจัดประเภทเป็นการดำเนินงานร่วมกันเสมอ เนื่องจาก IASB เห็นว่ากรณีที่เกิดกิจการจะมีสิทธิในสินทรัพย์สุทธิของการร่วมการงานที่ไม่ได้จัดตั้งเป็นหน่วยงานแยกต่างหากมีโอกาสน้อยมาก หรือแทบไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย (IASB, 2011) แต่กรณีนี้กิจการอาจมีสินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน และการดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกันได้

2. การร่วมการงานที่ตั้งเป็นหน่วยงานแยกต่างหากต้องพิจารณาเงื่อนไขและรายละเอียดเพิ่มเติม เนื่องจากจัดประเภทเป็นได้ทั้งการดำเนินงานร่วมกัน หรือการร่วมค้า จึงต้องพิจารณาสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินดังนี้

ก. รูปแบบทางกฎหมายของการร่วมการงาน

การจัดตั้งหน่วยงานทางกฎหมายขึ้นมาใหม่ โดยทั่วไปทำให้มีการแยกระหว่างผู้ร่วมการงาน และการร่วมการงานที่ชัดเจน เช่น การจัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนจำกัด ความรับผิดชอบมีความรับผิดชอบในหนี้สินไม่เกินค่าหุ้นที่ยังส่งไม่ครบ โดยปริยายทำให้ผู้ร่วมการงานมีสิทธิในสินทรัพย์สุทธิโดยอัตโนมัติ แต่การจัดตั้งหน่วยงานแยกต่างหากบางประเภท เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน หุ้นส่วนไม่จำกัด

³ พิจารณาจากสิทธิ การควบคุม หรือความเป็นเจ้าของ

ความรับผิดชอบยังมีภาระผูกพันในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน จึงไม่ชัดเจนว่ามีการแยกระหว่างผู้ร่วมการงาน และการร่วมการงานนั้น

ข. เจื่อนใจของข้อตกลงที่ผู้เข้าร่วมการงานตกลงกัน

ถึงแม้รูปแบบทางกฎหมายทำให้ผู้ร่วมการงานแยกจากการร่วมการงานชัดเจน ข้อตกลงตามสัญญาอาจจะเพิ่มเติมให้ผู้ร่วมการงานมีสิทธิในสินทรัพย์หรือภาระผูกพันของหนี้สินในการร่วมการงานเพิ่มเติม เช่น กำหนดให้ผู้ร่วมการงานมีสิทธิในการสั่งการใช้สินทรัพย์อันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นสัดส่วนเท่าใด

ค. ข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมอื่น

นอกจากรูปแบบทางกฎหมายหรือเจื่อนใจข้อตกลงแล้ว ผู้ร่วมการงานยังต้องพิจารณาข้อมูลแวดล้อมเพิ่มเติมเพื่อประเมินสิทธิและภาระผูกพันของสินทรัพย์หรือหนี้สินว่าเป็นของผู้ร่วมการงาน หรือการร่วมการงานที่จัดตั้งขึ้นมา สถานการณ์ที่บ่งบอกได้ว่าการร่วมการงานเป็นการดำเนินงานร่วมกัน ได้แก่

1) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งการงานคือการจัดหาผลผลิตให้ผู้ร่วมการงานเป็นหลักหรือห้ามมิให้ขายผลผลิตดังกล่าวให้บุคคลภายนอก ในกรณีนี้ ผู้ร่วมการงานมีสิทธิในผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของสินทรัพย์ทั้งหมดของการงานอย่างมีนัยสำคัญ

2) แหล่งที่มาของกระแสเงินสดสำหรับการชำระหนี้ของการงานมาจากกระแสเงินสดรับที่ได้รับอย่างต่อเนื่องจากการขายผลผลิตให้ผู้ร่วมการงาน นั่นคือ ผู้ร่วมการงานมีภาระผูกพันที่จะต้องซื้อผลผลิตทั้งหมดของการงาน หรือมีภาระผูกพันที่จะต้องจัดหาเงินเพื่อชำระหนี้สินของการงานนั้น

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการเปรียบเทียบสถานการณ์ที่บ่งบอกว่าการลงทุนควรจัดประเภทเป็นการดำเนินงานร่วมกันหรือการร่วมค่าจากการประเมินข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมอื่นที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 1 การจัดประเภทการร่วมการงานจากการประเมินข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมอื่น

เงื่อนไขในการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่	การดำเนินงานร่วมกัน	การร่วมค่า
ข้อจำกัดในการขายผลผลิตแก่บุคคลภายนอก	มีข้อจำกัดไม่ให้ขายผลผลิตแก่บุคคลภายนอก หรือหากจะขายผลผลิตให้บุคคลภายนอกต้องได้รับความยินยอมจากผู้ร่วมการงานทั้งสองฝ่าย	ไม่มีข้อจำกัดในการขายผลผลิต สามารถขายให้บุคคลภายนอกได้
ข้อบังคับให้ซื้อผลผลิต	ผู้เข้าร่วมการงาน (บางรายหรือทุกราย) ต้องซื้อหรือร่วมกันซื้อผลผลิตทั้งหมด	ไม่มีข้อจำกัด บุคคลอื่นสามารถซื้อผลผลิตดังกล่าวได้
แหล่งที่มาของกระแสเงินสดสำหรับการชำระหนี้	ผู้เข้าร่วมการงานเท่านั้น	บุคคลภายนอก
ระดับผลการดำเนินงานที่คาดหวัง	ดำเนินงานที่จุดคุ้มทุน (Break-even) เพื่อครอบคลุมต้นทุนที่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขาดทุนจากการดำเนินงานขึ้นจะได้รับการชดเชยจากผู้เข้าร่วมการงาน	คาดหวังกำไรจากการดำเนินงานตามปกติของธุรกิจ

ที่มา: Ernst & Young (2011)

ตัวอย่างการจัดประเภทการร่วมการงาน

ตัวอย่างที่ 1: กิจการ เค กับ กิจการ ที ตกลงทำสัญญา ร่วมการงานเพื่อสร้างศูนย์การค้า โดยจัดตั้งบริษัท สุขสวน จำกัด เพื่อบริหารศูนย์การค้า ซึ่งรวมถึงการบริหารรายได้ จากค่าเช่าและการจัดเก็บรายได้จากที่จอดรถ โดยกิจการ เค นำที่ดินมาลงทุน ส่วนกิจการ ที ลงทุนด้วยเงินสด บริษัท สุขสวน จำกัด ดำเนินงานโดยสร้างอาคารที่จอดรถบนที่ดิน ที่ได้มาจากเงินลงทุนของกิจการเค และเงินลงทุนจากกิจการ ที ส่วนเงินลงทุนที่เหลือมาจากเงินกู้ในนามบริษัท สุขสวน จำกัด โดยกิจการ เค และตกลงค้าประกันคนละครึ่ง ในสัญญาไม่ได้ระบุว่าการ กิจการ เค หรือ ที มีสิทธิและภาระ ผูกพันในสินทรัพย์หรือหนี้สินใดชิ้นใดชิ้นหนึ่ง กิจการ เค และกิจการทีตกลงแบ่งกำไรและขาดทุนแบ่งในอัตราส่วน 60:40

การพิจารณา: เนื่องจากข้อกำหนดในสัญญาไม่ได้ระบุ ให้กิจการ เค หรือกิจการ ที มีสิทธิในการสั่งการใช้งาน และภาระผูกพันในสินทรัพย์หรือหนี้สินใดชิ้นใดชิ้นหนึ่ง โดยเฉพาะ ถึงแม้ว่าสัญญาจะระบุให้กิจการ เค และกิจการ ที ต้องค้าประกันในเงินกู้ แต่ภาระการค้าประกันแก่บุคคล ภายนอกไม่ได้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้กิจการมีภาระผูกพันใน หนี้สินอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นในกรณีนี้ ถ้าไม่มีข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมที่บ่งชี้อย่างอื่น เพิ่มเติม การร่วมการงานนี้จะจัดประเภทเป็นการร่วมค้า

ตัวอย่างที่ 2: บริษัท บี จำกัด บริษัท ดี จำกัด และบริษัท อี จำกัดจัดทำสัญญาร่วมการงานเพื่อจะประมูลงานตกแต่ง ห้องชุดในคอนโดโดยมิได้มีการจัดตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมา แต่ละ บริษัทรับผิดชอบในการ ออกแบบ วางระบบไฟฟ้า และ ตกแต่งห้องชุด ตามลำดับ ในข้อตกลงร่วมกันรายได้ที่ได้จาก การประมูลจะแบ่งกันในอัตราส่วน 20:40:40 และให้แต่ละ ฝ่ายบันทึกต้นทุนที่เกิดขึ้นของตนเอง

การพิจารณา: การร่วมการงานที่ไม่มีการจัดตั้งหน่วยงาน ขึ้นมาใหม่จะจัดประเภทเป็นการดำเนินงานร่วมกันเสมอ เนื่องจากแต่ละฝ่ายใช้ความรู้ความชำนาญและเงินทุนของ ตนเองเพื่อร่วมประมูลงาน แต่ละบริษัทมีสิทธิในการ สั่งการใช้งานสินทรัพย์ที่ตนเองนำมาร่วมลงทุน และนำกำไร ที่เกิดขึ้นจากการร่วมการงานมาแบ่งกัน

ตัวอย่างที่ 3: บริษัท เอส จำกัด และบริษัท วาย จำกัด จัดทำข้อตกลงการร่วมดำเนินงาน (Joint Operating Agreement: JOA) เพื่อจัดตั้งบริษัท สหกิจ จำกัด สำหรับการสำรวจ พัฒนาและผลิตแหล่งก๊าซธรรมชาติใน ต่างประเทศ หลังจากการจัดตั้งบริษัท สหกิจ จำกัด ได้รับ ใบอนุญาตในการสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติจากรัฐบาล ของประเทศนั้น สัญญาผู้ถือหุ้นกำหนดให้แต่ละฝ่ายมี สัดส่วนการลงทุนคนละครึ่ง คณะกรรมการบริหารของ บริษัท สหกิจ จำกัด ประกอบด้วยผู้แทนจากบริษัทเอส จำกัดและ บริษัท วาย จำกัด สัญญาร่วมดำเนินงานกำหนด ให้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยประกอบด้วยตัวแทน จากบริษัท เอส จำกัด และบริษัท วาย จำกัด อย่างละครึ่ง มีหน้าที่อนุมัติแผนงานและการดำเนินงานทั่วไป ซึ่งต้องได้ รับความยินยอมเป็นเอกฉันท์จากทั้งสองฝ่าย คณะกรรมการ ดำเนินงานเป็นผู้แต่งตั้งกรรมการผู้จัดการ

ข้อตกลงการร่วมดำเนินงาน กำหนดให้สิทธิในใบอนุญาต สสำรวจและผลิต สินทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ผลผลิตก๊าซธรรมชาติ ภาระผูกพันจากหนี้สินที่เกิดจาก การดำเนินงานและภาระผูกพันจากการดำเนินงานฟื้นฟู ซ่อมแซม (Rehabilitation Liability) ให้แบ่งระหว่าง สองฝ่ายเท่าๆ กัน ต้นทุนในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจะ เรียกเก็บจากแต่ละฝ่าย (Cash Call) ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่สามารถจ่ายได้อีก บริษัทที่เหลือจะต้องรับผิดชอบจ่าย แทน

การพิจารณา: กรณีนี้ ถึงแม้จะมีการจัดตั้งบริษัท สหกิจ จำกัด เป็นหน่วยงานแยกต่างหาก แต่เมื่อพิจารณา ข้อตกลงในการร่วมดำเนินงานแล้วจะเห็นว่าแต่ละฝ่ายมีสิทธิ ในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์ของการร่วมดำเนินงาน นั่นคือ ใบอนุญาตสำรวจและผลิต สินทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากการ ดำเนินงาน ผลผลิตก๊าซธรรมชาติ และมีภาระผูกพันจาก หนี้สินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน การร่วมการงาน นี้จะจัดประเภทเป็นการดำเนินงานร่วมกัน

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการจัดประเภทการ ร่วมการงานภายใต้ TAS 31 ที่จัดประเภทการร่วมการงาน จากโครงสร้างหน่วยงานที่จัดตั้งแยกต่างหากและภายใต้ TFRS 11 ที่พิจารณาสิทธิในสินทรัพย์สุทธิ หรือสิทธิใน การสั่งการใช้งานสินทรัพย์หรือภาระผูกพันในหนี้สินในการ จัดประเภทการร่วมการงาน

TAS 31 แบ่งประเภทของส่วนได้เสียในกิจการร่วมค้า ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกัน

(Jointly Controlled Operation) สินทรัพย์ที่ควบคุม ร่วมกัน (Jointly Controlled Assets) และกิจการที่ ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Entities)

สำหรับการดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกันและสินทรัพย์ ร่วมกัน ผู้ร่วมค้าจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือสินทรัพย์ที่ ผู้ร่วมค้าแต่ละรายนำมาลงทุนในการดำเนินธุรกิจ โดยไม่มี การจัดตั้งกิจการขึ้นมาใหม่แยกต่างหากจากกิจการเดิม กรณีกิจการที่ควบคุมร่วมกันเป็นการร่วมค้าที่มีการจัดตั้ง กิจการ บริษัท หรือห้างหุ้นส่วน ขึ้นมาใหม่ จะเห็นได้ว่า สัญญาร่วมการงานตาม TFRS 11 ได้ตัดการควบคุมร่วม ในสินทรัพย์ (Jointly Controlled Asset) ใน TAS 31 ออก เหลือแค่เพียงการดำเนินงานร่วมกันและการร่วมค้า ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันเทียบได้กับการดำเนินงานที่ ร่วมกัน (Jointly Controlled Operation) และการ ร่วมค้าเทียบได้กับกิจการที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Entity)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการจัดประเภทการร่วมการงานระหว่าง TAS 31 และ TFRS 11

การจัดตั้ง หน่วยงาน แยกต่างหาก	อาจมีหรือไม่มีการจัดตั้ง หน่วยงานแยกต่างหาก	ไม่มีการจัดตั้ง หน่วยงานแยกต่างหาก	มีการจัดตั้ง หน่วยงานแยกต่างหาก
TAS 31	การดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Operation)	สินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Assets)	กิจการที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Entities)
TFRS 11	การดำเนินงานร่วมกัน (Joint Operation)		การร่วมค้า (Joint Venture)

ผลกระทบในทางปฏิบัติในการจัดประเภทการร่วมกิจการหลังจาก TFRS 11 มีผลบังคับใช้

กิจการต้องใช้ดุลยพินิจมากขึ้นในการประเมินว่ากิจกรรมใดเป็นกิจกรรมที่สำคัญเชิงเศรษฐกิจและกิจการสามารถมีอำนาจการควบคุมร่วมผ่านเงินลงทุนของกิจการและการร่วมกิจการหรือไม่ โดยต้องพิจารณาจากสัญญาร่วมลงทุนระหว่างผู้ถือหุ้น (Shareholders' Agreement) ข้อบังคับบริษัท ข้อตกลงตามสัญญาร่วมกิจการ (Joint Arrangement Agreement) หรือสัญญาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการดำเนินงานและการเงินของการลงทุนนั้น เช่น ข้อมูลการประชุมและการออกเสียงของกรรมการและผู้ถือหุ้นในอดีต (Toommanon & Audsabumrungrat, 2016). นอกจากนี้ กิจการต้องพิจารณาข้อมูลจากโครงสร้างทางการร่วมกิจการ รูปแบบทางกฎหมาย เงื่อนไขในข้อตกลงตามสัญญา รวมทั้งข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น สัญญาที่ระบุให้ผู้เข้าร่วมกิจการซึ่งผลผลิตจากการร่วมกิจการ ประกอบกันเพื่อพิจารณาเป็นการร่วมกิจการประเภทใด ในอดีตการควบคุมร่วมในกิจการใหม่ที่ตั้งตั้งเป็นหน่วยงานแยกต่างหากจะเป็นการร่วมค้าเสมอ แต่ภายใต้ TFRS 11 กรณีจัดตั้งหน่วยงานแยกต่างหากต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังมากขึ้น เพราะสามารถเป็นได้ทั้งการดำเนินงานร่วมกันหรือการร่วมค้าขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ข้อเท็จจริง และสภาพแวดล้อมที่กล่าวมา ซึ่งการจัดประเภทการร่วมกิจการไม่ถูกต้องจะส่งผลกระทบต่อการบันทึกบัญชีและการนำเสนองบการเงินตามลำดับ ดังนั้นในการจัดทำข้อตกลงตามสัญญาร่วมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งการร่วมกิจการ กิจการควรระบุข้อตกลงและเงื่อนไขระหว่างผู้เข้าร่วมกิจการให้ละเอียดและชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์หรือภาระผูกพันในหนี้สิน หรือส่วนแบ่งในสินทรัพย์สุทธิ หรือส่วนแบ่งในสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย เพื่อให้การจัดประเภทการร่วมกิจการและการจัดทำงานการเงินโปร่งใสและชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กิจการต้องประเมินการจัดประเภทอย่างสม่ำเสมอ เพราะข้อตกลงระหว่างผู้ร่วมกิจการ

สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น สำหรับธุรกิจผลกระทบที่ตามมาคือ ต้องมีการพัฒนาระบบข้อมูลทางบัญชีเพื่อรวบรวมและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาผู้ถือหุ้น หรือสัญญาการร่วมกิจการ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีการร่วมลงทุนในการร่วมกิจการเป็นจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้าง สื่อสาร สสำรวจและขุดเจาะน้ำมัน การพัฒนาและปรับปรุงระบบบัญชีเพื่อจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้ต้นทุนในการจัดทำงบการเงินของกิจการเพิ่มขึ้นได้

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพ การตรวจสอบรายการส่วนได้เสียในการร่วมกิจการ ต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาข้อมูลสัญญาร่วมกิจการ ประกอบกับข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมอื่นๆ อย่างละเอียดและรอบคอบเพื่อให้แน่ใจว่ากิจการบันทึกบัญชีและแสดงรายการในงบการเงินได้อย่างถูกต้อง สำหรับผู้ใช้งบการเงิน การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับดุลยพินิจและข้อสมมติฐานที่สำคัญที่กิจการใช้ในการพิจารณาส่วนได้เสียในการร่วมกิจการที่แสดงในหมายเหตุประกอบงบการเงิน จะช่วยให้สามารถประเมินผลกระทบของส่วนได้เสียในการร่วมกิจการนั้นต่องบการเงินได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

การบันทึกบัญชีสำหรับการร่วมกิจการแต่ละประเภท การบันทึกบัญชีสำหรับการดำเนินงานร่วมกัน

ภายใต้ TFRS 11 ผู้ร่วมดำเนินงานต้องรับรู้รายการดังต่อไปนี้ตามส่วนได้เสียของตนในการดำเนินงานร่วมกันในงบการเงินของกิจการ

1. สินทรัพย์ รวมทั้งส่วนแบ่งในสินทรัพย์ใดๆ ที่ร่วมกันถือครอง
2. หนี้สิน รวมทั้งส่วนแบ่งในหนี้สินใดๆ ที่ร่วมกันก่อขึ้น
3. รายได้ รวมทั้งรายได้จากการขายส่วนแบ่งผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินงานร่วมกัน
4. ส่วนแบ่งของรายได้จากการขายผลผลิตโดยการดำเนินงานร่วมกันและ

5. ค่าใช้จ่าย รวมทั้งส่วนแบ่งในค่าใช้จ่ายใดๆ ที่ร่วมกัน
ก่อตั้งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้
ค่าใช้จ่าย อาจแตกต่างจากส่วนได้เสียในความเป็นเจ้าของได้
ในทางปฏิบัติกิจการสามารถกำหนดส่วนได้เสียในการ
ดำเนินงานจากสิทธิในการออกเสียง (Voting Right) เงื่อนไข
ในข้อตกลงตามสัญญา และสัดส่วนผลผลิตที่กิจการมี
ภาระผูกพันต้องรับซื้อ เป็นต้น

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีของการดำเนินงานร่วมกัน
แบ่งตามโครงสร้างการจัดตั้งหน่วยงานมีดังนี้

1. กรณีไม่ได้จัดตั้งเป็นหน่วยงานแยกต่างหาก

1.1 ผู้ร่วมดำเนินงานใช้ทรัพยากรและกำลังการผลิต ที่มีอยู่ในการดำเนินงานร่วมกัน

กรณีที่ผู้ร่วมดำเนินงานใช้ทรัพยากร เช่น ที่ดิน อาคาร
และอุปกรณ์ สินค้าคงเหลือ และกำลังการผลิตของตน
ที่มีอยู่ รับผิดชอบในต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น รวมทั้ง
จัดหาแหล่งเงินทุนของตนเอง การงานประเภทนี้จะดำเนิน
คู่ขนานไปพร้อมกับการดำเนินตามปกติของกิจการ การ
จัดสรรรายได้และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานร่วมกันจะระบุ
ไว้ในข้อตกลงตามสัญญา

ผู้ร่วมดำเนินงานแต่ละรายจะบันทึกบัญชีส่วนแบ่งใน
สินทรัพย์ที่มีสิทธิในการสั่งการใช้งาน ภาระผูกพันในหนี้สิน
ส่วนแบ่งรายได้และค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานร่วมกัน
ตามสัดส่วนที่ตกลงกันในสมุดบัญชีของกิจการ โดยบัญชีที่
ผู้ร่วมดำเนินงานใช้บันทึก คือ บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน
และ บัญชีผู้ร่วมดำเนินงาน บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน
เปรียบเสมือนบัญชีสรุยอดรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง
กับการร่วมการงาน โดยผู้ร่วมดำเนินงานจะบันทึกรายได้
และค่าใช้จ่ายจากการร่วมการงานตามสัดส่วนที่ตกลงใน
สัญญาในฝั่งเครดิตและเดบิตตามลำดับ ส่วนรายการลูกหนี้
และเจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมดำเนินงานอื่นจะถูก
บันทึกในบัญชีผู้ร่วมดำเนินงานในฝั่งเดบิตและเครดิต
ตามลำดับ

ในกรณีนี้ ผู้ร่วมดำเนินงานไม่จำเป็นต้องจัดทำ
งบการเงินรวมสำหรับการดำเนินงานร่วมกันอีก เนื่องจาก
สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และค่าใช้จ่ายได้รับรู้ในงบการเงิน
ของผู้ร่วมดำเนินงานแล้ว สำหรับการบริหารงานภายใน
กิจการอาจเก็บข้อมูลหรือจัดทำงบการเงินสำหรับการ
ดำเนินงานร่วมกันเพื่อวัดผลการดำเนินงานเพิ่มเติมได้

ตัวอย่างที่ 4: บริษัท ต้นกล้า จำกัด และบริษัท นาข้าว
จำกัด จัดทำข้อตกลงตามสัญญาร่วมการงานที่จะผลิตรถยนต์
พลังงานไฟฟ้าร่วมกัน โดยไม่มีการจัดตั้งกิจการขึ้นใหม่
บริษัท ต้นกล้า จำกัด รับผิดชอบในส่วนของการผลิตชิ้นส่วน
และการจัดจำหน่าย ส่วน บริษัท นาข้าว จำกัด รับผิดชอบ
ในส่วนของการมอเตอร์และการประกอบชิ้นส่วนบริษัท ต้นกล้า
จำกัด และบริษัท นาข้าว จำกัด ตกลงแบ่งรายได้และ
ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในอัตราส่วน 2:3 ในเดือนสิงหาคม
ปี 25x1 ที่ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นสำหรับเดือนตุลาคม
มีดังนี้

1. บริษัท ต้นกล้า จำกัด มีต้นทุนการผลิตชิ้นส่วน
380,000 บาท
2. บริษัท นาข้าว จำกัด มีต้นทุนการผลิตมอเตอร์
1,080,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายในการประกอบชิ้น
ส่วน จำนวน 200,000 บาท

ในเดือนสิงหาคม บริษัท ต้นกล้า จำกัด ขายรถยนต์
ได้ 3,000,000 บาท มีค่าใช้จ่ายในการขาย 25,000 บาท
การบันทึกบัญชี บริษัท ต้นกล้า จำกัด และบริษัท
นาข้าว จำกัด จะบันทึกต้นทุนการผลิตของการดำเนินงาน
ร่วมกันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตชิ้นส่วนและมอเตอร์ในฝั่ง
เดบิตของ “บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน” โดยต้นทุนที่เกิดขึ้น
จากผู้ร่วมดำเนินงานอื่นจะบันทึกในบัญชีเจ้าหนี้ระหว่าง
กิจการ นอกจากนั้น ทั้งสองบริษัทจะบันทึกรายได้ที่เกิดจาก
การดำเนินงานร่วมกันในฝั่งเครดิตของบัญชีการดำเนินงาน
ร่วมกัน โดยรายได้ที่เกิดขึ้นจากผู้ร่วมดำเนินงานอื่นจะ
บันทึกในบัญชีลูกหนี้ระหว่างกิจการ

บริษัท ต้นกล้า จำกัด			บริษัท นาข้าว จำกัด		
บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	380,000		บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	380,000	
บัญชีสินค้าสำเร็จรูป		380,000	บัญชีบริษัทต้นกล้า		380,000
บันทึกการโอนชิ้นส่วนไปให้บริษัท ต้นข้าว เพื่อผลิตต่อ			บันทึกการรับโอนชิ้นส่วนจาก บริษัทต้นกล้า		
บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	1,280,000		บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	1,280,000	
บัญชีบริษัทนาข้าว		1,280,000	บัญชีสินค้าสำเร็จรูป		1,080,000
			บัญชีเงินฝากธนาคาร		200,000
บันทึกการรับโอนมอเตอร์ของ บริษัทต้นข้าว			บันทึกการโอนมอเตอร์ที่ผลิตเสร็จ และค่าประกอบชิ้นส่วน		
บัญชีเงินฝากธนาคาร	3,000,000		บัญชีบริษัทต้นกล้า	3,000,000	
บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน		3,000,000	บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน		3,000,000
บันทึกการขาย			บันทึกการขาย		
บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	25,000		บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	25,000	
บัญชีเงินฝากธนาคาร		25,000	บัญชีบริษัทต้นกล้า		25,000
บันทึกค่าใช้จ่ายในการขาย			บันทึกค่าใช้จ่ายในการขายที่บริษัท ต้นกล้าจ่าย		

ในเดือนสิงหาคม รายได้จากการดำเนินงานร่วมกัน เท่ากับ 3,000,000 บาท

- บริษัท ต้นกล้า จำกัด จะรับรู้ส่วนแบ่งรายได้เท่ากับ $2/5 \times 3,000,000 = 1,200,000$ บาท
 - บริษัท นาข้าว จำกัด จะรับรู้ส่วนแบ่งรายได้เท่ากับ $3/5 \times 3,000,000 = 1,800,000$ บาท
- ต้นทุนการผลิตและค่าใช้จ่ายในการขาย เท่ากับ 1,685,000 บาท
- บริษัท ต้นกล้า จำกัด จะรับรู้ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายเท่ากับ $2/5 \times 1,685,000 = 674,000$ บาท
 - บริษัท นาข้าว จำกัด จะรับรู้ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายเท่ากับ $3/5 \times 1,685,000 = 1,011,000$ บาท

เมื่อสิ้นงวด แต่ละบริษัทจะปิดบัญชีการดำเนินงานร่วมกันเพื่อแบ่งรายได้และค่าใช้จ่ายตามสัดส่วนที่ตกลงไว้ ดังนี้

บริษัท ต้นกล้า จำกัด			บริษัท นาข้าว จำกัด		
บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	1,315,000		บัญชีการดำเนินงานร่วมกัน	1,315,000	
บัญชีส่วนแบ่งค่าใช้จ่าย	674,000		บัญชีส่วนแบ่งค่าใช้จ่าย	1,011,000	
บัญชีส่วนแบ่งรายได้		1,200,000	บัญชีส่วนแบ่งรายได้		1,800,000
บัญชีบริษัทนาข้าว		789,000	บัญชีบริษัทต้นกล้า		526,000
บันทึกส่วนแบ่งรายได้ค่าใช้จ่าย			บันทึกส่วนแบ่งรายได้ค่าใช้จ่าย		
จากการดำเนินงานร่วมกันตาม			จากการดำเนินงานร่วมกันตาม		
สัดส่วนที่ตกลงไว้			สัดส่วนที่ตกลงไว้		

1.2 ผู้ร่วมดำเนินงานควบคุมร่วมในสินทรัพย์

ผู้ร่วมดำเนินงานร่วมกันควบคุมสินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดรายได้จากสินทรัพย์นั้นร่วมกัน สินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกันอาจมาจากเงินลงทุนของแต่ละฝ่ายหรือผู้ร่วมดำเนินงานแต่ละฝ่ายเป็นผู้จัดหา ผู้ร่วมดำเนินงานแต่ละฝ่ายรับรู้สินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน หนี้สินที่เกิดขึ้นจากการจัดหาสินทรัพย์ ส่วนแบ่งหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน ส่วนแบ่งรายได้ และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากสินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมนั้นตามสัดส่วนที่ตกลงร่วมกัน

ผู้ร่วมดำเนินงานไม่จำเป็นต้องจัดทางการเงินรวมสำหรับการดำเนินงานร่วมกันอีก เนื่องจากสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และค่าใช้จ่ายได้รับรู้ในงบการเงินของผู้ร่วมดำเนินงานแล้ว สำหรับการบริหารงานภายใน กิจการอาจเก็บข้อมูลหรือจัดทางการเงินสำหรับการดำเนินงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ดำเนินงานได้

ตัวอย่างที่ 5: บริษัท บี จำกัด และบริษัท เจ จำกัด เป็นบริษัทผลึกก๊าซธรรมชาติ ตกลงทำสัญญาร่วมการงานร่วมกันเป็นเจ้าของและควบคุมท่อส่งน้ำก๊าซ แต่ละบริษัทใช้ท่อส่งในการขายก๊าซธรรมชาติสำหรับบริษัทตนเอง แต่ละบริษัทลงทุนในต้นทุนของท่อเท่าๆ กัน จำนวน 50,000,000 บาท กำหนดให้บริษัท บี จำกัด และบริษัท เจ จำกัด จัดหาเงินโดยใช้เงินทุนของตนเอง ข้อตกลงตามสัญญากำหนดให้บริษัท บี จำกัด เป็นผู้ดำเนินงานในการร่วมการงานและจัดทำรายงานเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยไม่มีการจัดทางการเงินแยกต่างหาก

หากในเดือนมีนาคม บริษัท บี จำกัด และบริษัท เจ จำกัด มีรายได้จากการใช้ท่อส่งก๊าซธรรมชาติได้เป็นจำนวน 3,000,000 บาท 4,000,000 บาท ตามลำดับ นอกจากนี้เกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานขึ้นกับบริษัท บี จำกัด จำนวน 2,000,000 บาท โดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นส่วนบริษัท บี จำกัด และบริษัท เจ จำกัด เท่ากับ 900,000 บาท และ 1,100,000 บาท ตามลำดับ โดยบริษัท บี จำกัด จะส่งใบแจ้งหนี้ให้บริษัท เจ จำกัด ทุกสิ้นเดือนเพื่อเรียกเก็บเงินตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกัน การบันทึกบัญชีสำหรับบริษัท บี จำกัด และ บริษัท เจ จำกัด เป็นดังนี้

บริษัท บี จำกัด

บัญชีอุปกรณ์ – ท่อก๊าซธรรมชาติ	50,000,000	–		
บัญชีเงินฝากธนาคาร			50,000,000	–
บันทึกท่อก๊าซธรรมชาติเฉพาะส่วนที่เป็นของบริษัท				
บัญชีลูกหนี้การค้า	3,000,000	–		
บัญชีรายได้จากการขาย			3,000,000	–
บันทึกรายได้ที่เกิดจากการใช้ท่อก๊าซธรรมชาติ				
บัญชีค่าใช้จ่ายจากการใช้ท่อก๊าซธรรมชาติ	900,000	–		
บัญชีลูกหนี้ - บริษัท เจ	1,100,000	–		
บัญชีเงินฝากธนาคาร			2,000,000	–
บันทึกค่าใช้จ่ายจากการใช้ท่อก๊าซเฉพาะส่วนของบริษัท				

บริษัท เจ จำกัด

บัญชีอุปกรณ์ – ท่อก๊าซธรรมชาติ	50,000,000	–		
บัญชีเงินฝากธนาคาร			50,000,000	–
บันทึกท่อก๊าซธรรมชาติเฉพาะส่วนที่เป็นของบริษัท				
บัญชีลูกหนี้การค้า	4,000,000	–		
บัญชีรายได้จากการขาย			4,000,000	–
บันทึกรายได้จากการขาย				
บัญชีค่าใช้จ่ายจากการใช้ท่อก๊าซธรรมชาติ	1,100,000	–		
บัญชีลูกหนี้ - บริษัท บี			1,100,000	–
บันทึกค่าใช้จ่ายจากการใช้ท่อก๊าซเฉพาะส่วนของบริษัท				

2. กรณีจัดตั้งหน่วยงานแยกขึ้นมากต่างหาก

การรับรู้รายการจากการดำเนินงานร่วมกันมีลักษณะคล้ายวิธีรวมตามสัดส่วนเดิม นั่นคือ การรวมรายการสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานร่วมกันกับรายการที่คล้ายคลึงกันกับรายการในงบการเงินของผู้ร่วมดำเนินงานตามสัดส่วนในข้อตกลงตามสัญญา แต่ลักษณะสำคัญที่แตกต่าง คือ

1. ส่วนแบ่งของสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายของแต่ละรายการไม่จำเป็นต้องเป็นสัดส่วนเดียวกัน กับสัดส่วนเงินลงทุน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดในสัญญาที่ได้ตกลงกัน งบการเงินที่รวมส่วนแบ่งของการร่วมดำเนินงานเมื่อสัดส่วนเงินลงทุนและส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ หรือค่าใช้จ่ายไม่เท่ากัน ก็อาจอธิบายบันทึกบัญชีส่วนต่างไว้ที่ลูกหนี้เจ้าหนี้ระหว่างผู้ร่วมดำเนินงาน (Amount due to/ due from Joint Operators)

2. ผู้ร่วมดำเนินงานต้องรับรู้ส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายตามสัดส่วนที่ตกลงกัน ทั้งในงบการเงินของบริษัทเท่านั้น (Individual Financial Statements) และในงบการเงินรวม (Consolidated Financial Statements) หรืองบการเงินตามวิธีส่วนได้เสีย (Financial Statements under Equity Method) แล้วแต่กรณี ซึ่งแตกต่างจากวิธีรวมตามสัดส่วนที่จะรับรู้ส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายเฉพาะในงบการเงินรวมเท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้ร่วมดำเนินงานต้องประเมินการด้อยค่าจากการดำเนินงานร่วมกันถ้ามีข้อบ่งชี้ และรับรู้ขาดทุนจากการด้อยค่าจากการดำเนินงานร่วมกันทันที

ตัวอย่างที่ 6: ณ วันที่ 1 สิงหาคม 25x1 บริษัท บ้านม่วง จำกัด กับ บริษัท บ้านเขียว จำกัด ทำสัญญาร่วมดำเนินงานเพื่อจัดตั้งบริษัท เรือฟ้า จำกัด เพื่อบริหารรายได้จากค่าเช่าพื้นที่และการให้บริการที่จอดรถ โดยนำเงินมาลงทุนคนละ 96 และ 144 ล้านบาทตามลำดับ บริษัท เรือฟ้า จำกัด นำเงินที่ได้จากการลงทุนซื้ออาคารศูนย์การค้า ซึ่งมีต้นทุน 150 ล้านบาท และเริ่มดำเนินกิจการในเดือนสิงหาคม มูลค่ายุติธรรมของศูนย์การค้าเท่ากับ 200 ล้านบาท อาคารศูนย์การค้ามีอายุการให้ประโยชน์ 30 ปี และไม่มีมูลค่าคงเหลือ

สิ้นปี 25x1 ศูนย์การค้ามีรายได้และค่าใช้จ่าย 20 และ 8 ล้านบาท ตามลำดับ

บริษัท บ้านม่วง กับ บริษัท บ้านเขียว ตกลงแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย ในอัตราส่วนตามเงินลงทุน คือ 40:60 (บริษัท บ้านม่วง ลงทุน 96 ล้านบาท จากต้นทุนทั้งหมด 240 ล้านบาท หรือ $96/240 = 40\%$) การบันทึกบัญชีเป็นดังนี้

บริษัท บ้านม่วง จำกัด

25x1	บัญชีเงินลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน		96,000,000			
ส.ค. 1	บัญชีเงินฝากธนาคาร				96,000,000	
	บันทึกการลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน					

บริษัท บ้านเขียว จำกัด

25x1	บัญชีเงินลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน		144,000,000			
ส.ค. 1	บัญชีเงินฝากธนาคาร				144,000,000	
	บันทึกการลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน					

บริษัท เรือฟ้า จำกัด

25x1	บัญชีเงินฝากธนาคาร		240,000,000	-		
ส.ค. 1	บัญชีทุนสามัญ				240,000,000	-
	บันทึกการลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน					
	บัญชีซื้อสหกรณ์ทรัพย์เพื่อการลงทุน		150,000,000	-		
	บัญชีเงินฝากธนาคาร				150,000,000	-
	บันทึกการซื้ออาคารศูนย์การค้า 150 ล้านบาท					

บริษัท บ้านม่วง จำกัด จะรับรู้ส่วนแบ่งในสินทรัพย์ตามสิทธิของตนเองเท่ากับ 40% และรับรู้ภาระผูกพันในหนี้สิน 40% กระดาษทำการสำหรับการจัดทำงบแสดงฐานะการเงินบริษัท บ้านม่วง จำกัด ณ วันลงทุน ที่รับรู้ส่วนแบ่งตามสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินของบริษัท เรือฟ้า จำกัด ตามข้อตกลงตามสัญญา แสดงดังนี้

บริษัท บ้านม่วง จำกัด และการดำเนินงานร่วมกันในบริษัทเรือฟ้า จำกัด
 กระดาษทำการงบแสดงฐานะการเงินที่รวมส่วนแบ่งในการดำเนินงานร่วมกัน
 ณ วันที่ 1 สิงหาคม 25x1

หน่วย: พันบาท

	บริษัทบ้านม่วง จำกัด	บริษัทเรือฟ้า จำกัด	รายการปรับปรุงและตัดบัญชี		งบการเงินบริษัท บ้านม่วง ที่รวมส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และ ค่าใช้จ่าย ของการร่วมดำเนินงาน
			เดบิต	เครดิต	
สินทรัพย์					
เงินฝากธนาคาร	1,144,000	90,000		1) 54,000	1,180,000
ลูกหนี้การค้า	62,000				62,000
สินค้าคงเหลือ	145,000				145,000
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์	960,000				960,000
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	(258,000)				(258,000)
อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน		150,000		1) 90,000	60,000
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม					
เงินลงทุนในการดำเนินงานร่วมกัน	96,000			1) 96,000	
	2,149,000	240,000			2,149,000
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น					
เจ้าหนี้การค้า	92,000				92,000
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	42,000				42,000
ทุนหุ้นสามัญ	2,000,000	240,000	1) 240,000		2,000,000
กำไรสะสม	15,000				15,000
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	2,149,000	240,000	240,000	240,000	2,149,000

รายการปรับปรุงและตัดบัญชี

- 1) ตัดบัญชีเงินลงทุนกับส่วนของผู้ถือหุ้น และส่วนแบ่งตามสิทธิในสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สิน

การบัญชีสำหรับการร่วมค้า

ผู้ร่วมค้าต้องรับรู้ส่วนได้เสียของตนในการร่วมค้าเป็นเงินลงทุนในการร่วมค้า และรับรู้เงินลงทุนนั้นโดยใช้วิธีส่วนได้เสีย (Equity Method) ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 28 (ปรับปรุง 2557) เรื่อง เงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้า⁴

TFRS 11 ให้กิจการใช้วิธีส่วนได้เสียในการบันทึกบัญชีเป็นทางเลือกเดียว และยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วนซึ่งเดิมเป็นทางเลือกใน TAS 31 เพื่อให้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบกันได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อให้แนวทางการจัดทำงบการเงินสำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียในการร่วมค้าสอดคล้องแนวทางของมาตรฐานการรายงานทางการเงินของสหรัฐอเมริกา (US GAAP) หลักการการบันทึกบัญชีตามวิธีส่วนได้เสีย คือ กิจการบันทึกเงินลงทุนเริ่มแรกด้วยราคาทุน และปรับปรุงบัญชีเงินลงทุนตามการเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินขาดทุนในงบการเงินเฉพาะของกิจการ⁵ เงินลงทุนในการร่วมค้าจะรับรู้ด้วยวิธีราคาทุน (Cost Method) โดยตั้งแต่รอบบัญชีเริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 กิจการสามารถเลือกใช้วิธีส่วนได้เสียได้อีกทางเลือก หลังจากปี พ.ศ. 2562 เมื่อมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน (TFRS 9) มีผลบังคับใช้ กิจการสามารถเลือกบันทึกเงินลงทุนด้วยวิธีมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) ได้อีกทางเลือกหนึ่ง

การยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วน

เหตุผลสำคัญ 2 ประการที่ IASB ยกเลิกทางเลือกการบันทึกบัญชีตามวิธีรวมตามสัดส่วนสำหรับการร่วมค้าเหลือเพียงวิธีส่วนได้เสีย คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างบริษัท

ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น (Comparability) เนื่องจากทุกกิจการต้องใช้วิธีส่วนได้เสียในการบันทึกเงินลงทุนในการร่วมค้าเหมือนกัน ประการที่สอง แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการร่วมมือกัน Convergence Project) ระหว่าง IASB และ Financial Accounting Standards Board (FASB)⁶ ที่สนับสนุนให้นโยบายบัญชีระหว่าง US GAAP กับ IFRS สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วนก่อให้เกิดข้อถกเถียงในวิชาชีพอย่างกว้างขวางตั้งแต่ IASB ได้ออกร่าง Exposure Draft (ED) 9, Joint Arrangements โดยหน่วยงานควบคุมดูแลและผู้ประกอบวิชาชีพมีความเห็นเป็นสองทาง ผู้ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานวิชาชีพทางยุโรป เช่น Deutsches Rechnungslegungs Standards Accounting Standards (DRSC, 2008) European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG 2008), Federation of European Accountants (FEE 2008) รวมทั้งสำนักงานสอบบัญชี เช่น Deloitte Touche Tohmatsu (Deloitte 2008) แสดงความเห็นว่าการบันทึกบัญชีด้วยวิธีส่วนได้เสียอาจทำให้คุณภาพข้อมูลทางการเงินลดลง เนื่องจากเหตุผลหลักๆ คือ

- 1) วิธีรวมตามสัดส่วน สะท้อนภาพรวมของเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจของการลงทุนในการร่วมค้าด้วยการจัดทำงบการเงินรวม จึงให้ข้อมูลที่โปร่งใสมากกว่าสำหรับผู้ใช้งบการเงิน
- 2) การยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วน ทำให้เงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้าใช้วิธีส่วนได้เสียในการบันทึกบัญชีเหมือนกัน ในขณะที่เนื้อหาเชิงเศรษฐกิจของการลงทุนในธุรกิจแตกต่างกัน

⁴ เว้นแต่กิจการจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามวิธีส่วนได้เสียตามที่ระบุในมาตรฐานการบัญชีฉบับดังกล่าว

⁵ วิธีการบันทึกบัญชีตามวิธีส่วนได้เสียเหมือนกับกรบันทึกบัญชีเงินลงทุนในบริษัทร่วม ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ตำราและมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง

⁶ มาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (Accounting Standards Codification) อนุญาตวิธีรวมตามสัดส่วนในบางอุตสาหกรรม เช่น พลังงานและน้ำมัน ก่อสร้าง (ASC 810-10-45-14)

ในทางตรงกันข้าม IASB และผู้สนับสนุนการยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วน เช่น The Canadian Accounting Standards Board (AcSB) แสดงความเห็นว่าการแสดงรายการตามวิธีส่วนได้เสียของการร่วมค้าเหมาะสมกว่าวิธีรวมตามสัดส่วน เพราะงบการเงินจะแสดงข้อมูลที่เที่ยงตรงกว่า (Richardson, Roubi & Soonawalla 2012) เพราะภายใต้วิธีรวมตามสัดส่วน กิจกรรมจะบันทึกส่วนแบ่งสินทรัพย์ที่กิจการไม่ได้มีสิทธิในการควบคุมหรือบันทึกส่วนแบ่งหนี้สินในงบการเงินที่กิจการไม่ได้มีภาระผูกพัน ทำให้ไม่สอดคล้องกับนิยามของสินทรัพย์และหนี้สินตามกรอบแนวคิดของมาตรฐานฯ ในขณะที่วิธีส่วนได้เสียกำหนดให้กิจการบันทึกเงินลงทุนในการร่วมค้าตามส่วนได้เสียในกิจการที่ลงทุน (IASB, 2007b) นอกจากนี้เพื่อทดแทนข้อมูลบางส่วนที่อาจหายไปจากการบันทึกบัญชีด้วยวิธีส่วนได้เสีย IASB ยังกำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้นและละเอียดขึ้นเกี่ยวกับการร่วมค้า⁷

งานวิจัยในอดีตพบว่าข้อมูลทางการเงินของการร่วมค้าที่จัดทำภายใต้วิธีรวมตามสัดส่วนสัมพันธ์กับเครดิตความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้ (Bauman, 2007) พยากรณ์ผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นในอนาคต (Graham, King & Morrill, 2003) ความสามารถในการพยากรณ์กำไรในอนาคต Leitner-Hanetseder (2010) ในขณะที่ Kothaval (2003) พบว่าข้อมูลภายใต้วิธีส่วนได้เสียสัมพันธ์กับเครดิตความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้มากกว่า Catuogono, Allini & D'Ambrosio (2015) มองว่าวิธีรวมตามสัดส่วนช่วยให้กิจการแสดงข้อมูลอย่างโปร่งใสมากกว่าวิธีส่วนได้เสีย เพราะทำให้แสดงส่วนได้เสียในการร่วมค้าได้ชัดเจน นอกจากนี้ การใช้วิธีส่วนได้เสียทำให้กิจการไม่ต้องรับรู้หนี้สินบางรายการในงบการเงินทำให้กิจการใช้อาจใช้การร่วมค้าเป็นช่องทางในการหลบเลี่ยงการแสดงรายการหนี้สิน อย่างไรก็ตาม IASB ชี้แจงว่าการตัดสินใจยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วนไม่ได้เป็น

การตัดสินใจว่าวิธีรวมตามสัดส่วนหรือวิธีส่วนได้เสียเหมาะสมกว่ากันสำหรับเงินลงทุนในการร่วมค้า แต่เป็นไปตามกรอบแนวคิดของ TFRS 11 ที่เน้นการบันทึกบัญชีตามสิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สิน นอกจากนั้น เพื่อศึกษาผลกระทบของการยกเลิกวิธีรวมตามสัดส่วน IASB ได้เริ่มโครงการศึกษาผลกระทบของการนำมาตราฐานการไปใช้ในทางปฏิบัติ (Post-implementation review) ในปี พ.ศ. 2560 พร้อมกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องฉบับอื่นได้แก่ IFRS 10, 11 และ 12⁸

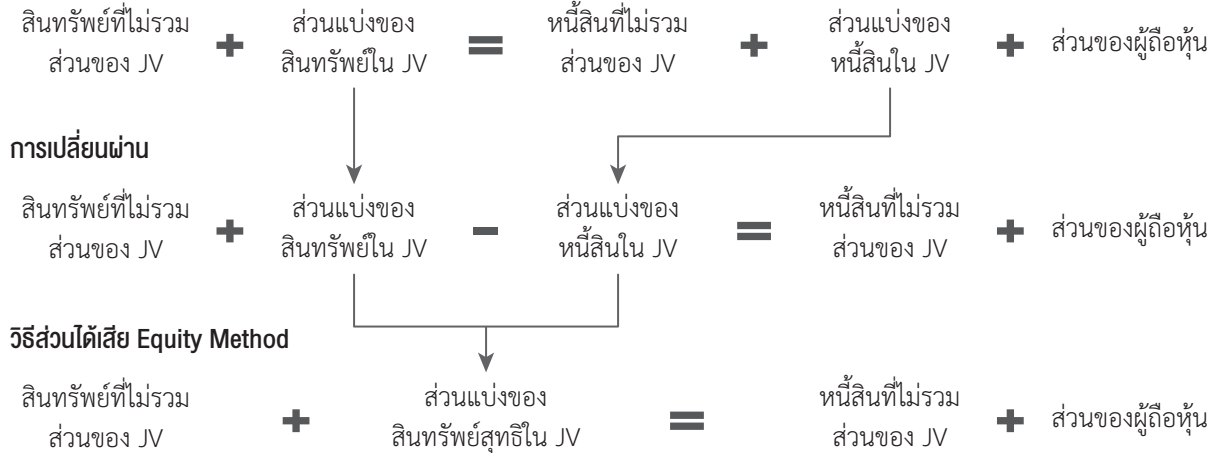
ผลกระทบต่อการเงินจากการเปลี่ยนวิธีบันทึกบัญชีเงินลงทุนในการร่วมค้าจากวิธีรวมตามสัดส่วนเป็นวิธีส่วนได้เสีย

ธุรกิจที่เลือกบันทึกบัญชีตามวิธีรวมตามสัดส่วนสำหรับเงินลงทุนในการร่วมค้า ต้องเปลี่ยนมาใช้วิธีส่วนได้เสียหลัง TFRS 11 มีผลบังคับใช้ ความแตกต่างระหว่างสองวิธีนี้คือ ภายใต้วิธีส่วนได้เสีย ส่วนเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิ (ผลต่างระหว่างสินทรัพย์ กับหนี้สิน) สะท้อนอยู่ในรายการเงินลงทุนในการร่วมค้าในงบแสดงฐานะการเงินคู่กับส่วนแบ่งกำไร (ขาดทุน) ในงบกำไรขาดทุน ภายใต้วิธีรวมตามสัดส่วน กิจการรับรู้ส่วนแบ่งสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย แต่ละรายการตามสัดส่วนการถือหุ้น (Capital Share) รวมกับรายการที่มีลักษณะเหมือนกันของกิจการ (Line-by-Line Basis) โดยภาพรวมแล้ว กำไรสุทธิในงบกำไรขาดทุนหรือส่วนของผู้ถือหุ้นในงบแสดงฐานะการเงินภายใต้วิธีรวมตามสัดส่วนหรือวิธีส่วนได้เสียไม่มีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม รายการสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่าย บางรายการในงบการเงินจะแตกต่างกัน ดังที่แสดงในภาพที่ 1

⁷ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 12 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการอื่น (TFRS 12)

⁸ รายงานดังกล่าวยังไม่ได้ตีพิมพ์ ณ วันที่จัดทำบทความนี้

วิธีรวมตามสัดส่วน Proportionate Consolidation

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบการแสดงรายงานในงบการเงินระหว่างวิธีรวมตามสัดส่วนและวิธีส่วนได้เสีย

ที่มา: Graham, King & Morrill (2003)

จากภาพที่ 1 กิจการรับรู้ส่วนแบ่งสินทรัพย์และหนี้สิน แต่ละครายการในงบแสดงฐานะการเงินภายใต้วิธีรวมตามสัดส่วน สำหรับวิธีส่วนได้เสีย กิจการจะรับรู้ส่วนแบ่งสินทรัพย์สุทธิในการร่วมค้าผ่านบัญชีเงินลงทุนในการร่วมค้า ดังนั้น เมื่อกิจการเปลี่ยนแปลงการบันทึกบัญชีผลกระทบที่ตามมาคือ สินทรัพย์รวมจะมีแนวโน้มลดลง หนี้สินรวมจะลดลง ในงบกำไรขาดทุน รายได้และค่าใช้จ่ายแต่ละรายการจะลดลง เหลือเพียงการแสดงรายการส่วนแบ่งกำไร (ขาดทุน) จากการร่วมค้าเป็นส่วนหนึ่งของกำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงาน

การเปลี่ยนวิธีปฏิบัติทางการบัญชีนี้ยังส่งผลกระทบต่อ การวิเคราะห์กิจการและอัตราส่วนทางการเงินของกิจการที่สำคัญหลายรายการ ถึงแม้ว่าอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) จะยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

เพราะกำไรสุทธิและส่วนของผู้ถือหุ้นไม่โดยกระทบ อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกองค์ประกอบภายใต้กรอบการวิเคราะห์ Dupont Analysis ที่แสดงในภาพที่ 2 จะเห็นว่า อัตรากำไรสุทธิ อัตราการหมุนเวียนสินทรัพย์รวม รวมไปถึง อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุน จะได้รับผลกระทบ กล่าวคือ อัตรากำไรสุทธิมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากภายใต้วิธีส่วนได้เสียรายได้หรือยอดขายจะลดลงเนื่องจากไม่รวมการรับรู้รายได้ตามสัดส่วนจากการร่วมค้า อัตราการหมุนเวียนสินทรัพย์รวมได้รับผลกระทบเนื่องจากรายได้รวมและสินทรัพย์รวมลดลง อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนมีแนวโน้มที่ลดลงเพราะสินทรัพย์รวมลดลงในขณะที่ส่วนของเจ้าของคงที่ ผลกระทบดังกล่าวอาจทำให้กิจการที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ (Debt Covenant) ต้องระมัดระวังในการรักษาระดับโครงสร้างเงินทุน หรือกิจการ

⁹ กรณีทั่วไปที่กิจการมีส่วนแบ่งหนี้สินจากการร่วมค้า

¹⁰ อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษี (Earnings before Interest and Tax or EBIT Margin) ก่อนรวมส่วนแบ่งจากการร่วมค้า (ไม่รวมผลกระทบทางภาษี) มีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะกิจการที่มี EBIT ส่วนใหญ่มาจากการร่วมค้า ในขณะที่อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีหลังรวมส่วนแบ่งจากการร่วมค้าจะไม่เปลี่ยนแปลง (ไม่รวมผลกระทบทางภาษี)

$$\begin{aligned}
 \text{อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น} &= \text{อัตรากำไรสุทธิ} \times \text{อัตราการหมุนเวียนสินทรัพย์รวม} \times \text{อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุน} \\
 \text{Return on Equity} &= \text{Profit Margin} \times \text{Asset Turnover} \times \text{Financial Leverage} \\
 \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นเฉลี่ย}} &= \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{รายได้รวม}} \times \frac{\text{รายได้รวม}}{\text{สินทรัพย์รวมถัวเฉลี่ย}} \times \frac{\text{สินทรัพย์รวมถัวเฉลี่ย}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นเฉลี่ย}}
 \end{aligned}$$

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นภายใต้ Dupont Analysis

ที่ผลตอบแทนผู้บริหารขึ้นอยู่กับอัตราส่วนทางการเงินเช่น อัตราส่วนกำไรสุทธิ หรือ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ อาจต้องพิจารณาผลกระทบต่ออัตราส่วนทางการเงินเหล่านี้

การบัญชีสำหรับผู้เข้าร่วมการงานที่ไม่มีอำนาจควบคุมร่วมในการงาน

ผู้เข้าร่วมการงานบางรายอาจไม่มีอำนาจการควบคุมร่วมในการร่วมการงานนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมการงานที่ไม่มีอำนาจการควบคุมร่วมจะต้องรับรู้รายการที่เกี่ยวข้องกับการงานดังนี้

การดำเนินงานร่วมกัน

1) ถ้าผู้เข้าร่วมการงานมีสิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานร่วมกันนั้น ผู้เข้าร่วมการงานจะต้องรับรู้สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่ายในการร่วมการงานตามสัดส่วนเหมือนผู้ร่วมดำเนินงาน

2) ถ้าผู้เข้าร่วมการงานไม่มีสิทธิในการสั่งการใช้งานสินทรัพย์และภาระผูกพันในหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานร่วมกันนั้น ผู้เข้าร่วมการงานจะต้องรับรู้ส่วนได้เสียในสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่ายในการร่วมการงานตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินอื่นที่เกี่ยวข้อง

การร่วมค้า

ผู้เข้าร่วมการงานในการร่วมค้าที่ไม่มีอำนาจควบคุมร่วมต้องบันทึกส่วนได้เสียตาม TFRS 9 เมื่อมีการประกาศใช้ ยกเว้นแต่ผู้เข้าร่วมการงานมีอิทธิพลอย่างมีสาระสำคัญในการร่วมค้านั้น ให้บันทึกบัญชีเงินลงทุนด้วยวิธีส่วนได้เสียตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 28 (ปรับปรุง 2557) เรื่อง “เงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้า”

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมการงาน

กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการร่วมการงานตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 12 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการอื่น (TFRS 12) เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินมีข้อมูลที่เพียงพอที่จะสามารถประเมินลักษณะ ขอบเขตและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียในกิจการอื่น และผลกระทบของส่วนได้เสียนั้นต่อการเงิน การเปิดเผยข้อมูลแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับดุลยพินิจ และข้อสมมติที่สำคัญ และข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมการงาน

1. ข้อมูลเกี่ยวกับดุลยพินิจ และข้อสมมติที่สำคัญ

กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) เกี่ยวกับดุลยพินิจและข้อสมมติที่สำคัญ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของดุลยพินิจและข้อสมมติเหล่านั้น ที่ผู้บริหารใช้ในการพิจารณาว่าการควบคุมร่วมในการงานหรือไม่และประเภทของการร่วมการงานว่าเป็นการดำเนินงานร่วมกัน

หรือการร่วมค้า หากการร่วมกิจการงานดังกล่าวได้จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานแยกต่างหาก

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับดุลยพินิจ และข้อสมมติ จะทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงเงื่อนไขและข้อสมมติต่างๆ ที่ผู้บริหารใช้ในการกำหนดประเภทการร่วมกิจการงานและสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การจัดประเภทการร่วมกิจการงานนั้น สมเหตุสมผลหรือไม่

ตัวอย่างข้อมูลที่กิจการอาจเปิดเผยที่เกี่ยวข้องกับดุลยพินิจและข้อสมมติ อาทิเช่น

- 1) สิทธิที่มีในการร่วมกิจการงานเป็นสิทธิที่สำคัญ substantive right หรือสิทธิป้องกัน (Protective Right)
- 2) กิจการเป็นตัวแทนหรือตัวการในการร่วมกิจการงานนั้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมกิจการงาน

TFRS 12 กำหนดให้กิจการเปิดเผยข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่เพียงพอและจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการอื่นในรูปแบบอำนาจควบคุม การมีอิทธิพลอย่างมีสาระสำคัญ รวมทั้งส่วนได้เสียในการร่วมกิจการงาน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมิน

- ลักษณะและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับส่วนในได้เสียในกิจการอื่น รวมถึงข้อตกลงตามสัญญากับผู้เข้าร่วมกิจการงานที่มีการควบคุมร่วมกัน

- ผลกระทบของส่วนได้เสียนั้นต่อฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสด

ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของการร่วมกิจการงานได้จาก TFRS 12 และมาตรฐานการรายงานทางการเงินอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทสรุป

การร่วมกิจการงานเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนในกิจการอื่น หัวใจสำคัญของการร่วมกิจการงาน คือเงื่อนไขในข้อตกลงในสัญญาที่แสดงการมีอำนาจการควบคุมร่วมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจการงาน การร่วมกิจการงานมีสองประเภท

คือ การดำเนินงานร่วมกันหรือการร่วมค้า โดย TFRS 11 มุ่งเน้นให้การจัดประเภทเงินลงทุนในการร่วมกิจการงานจากสิทธิและภาระผูกพันในสินทรัพย์และหนี้สินมากกว่าโครงสร้างการจัดตั้งกิจการเป็นหน่วยงานแยกต่างหาก นอกจากนั้น กิจการต้องคำนึงถึงรูปแบบทางกฎหมาย เงื่อนไขในข้อตกลงตามสัญญา รวมทั้งข้อเท็จจริงและสถานการณ์แวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ผู้ร่วมดำเนินงานรับรู้เงินลงทุนในการร่วมกิจการงานตามส่วนแบ่ง สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายของตนในการดำเนินงาน ส่วนผู้ร่วมค้า จะรับรู้เงินลงทุนตามวิธีส่วนได้เสีย นอกจากนั้น กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกิจการงานเกี่ยวกับดุลยพินิจและข้อสมมติฐานที่สำคัญที่ใช้ในการพิจารณาการร่วมกิจการงาน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการอื่น เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินลักษณะ ขอบเขตและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียในกิจการอื่นได้และผลกระทบของส่วนได้เสียนั้นต่องบการเงินอย่างเหมาะสม

REFERENCES

- Federation of Accounting Professions. (2012). *TAS 31 (Revised 2012) Interests in Joint Venture*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.
- Federation of Accounting Professions. (2016). *TAS 28 (Revised 2012) Investments in Associates and Joint Venture*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.
- Federation of Accounting Professions. (2016). *TFRS 10 (Revised 2016) Consolidated Financial Statements*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.

- Federation of Accounting Professions. (2016). *IFRS 11 (Revised 2016) Joint Arrangement*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.
- Federation of Accounting Professions. (2016). *Manual of IFRS 11 Joint Arrangement*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. . Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.
- Federation of Accounting Professions. (2016). *IFRS 12 (Revised 2016) Disclosure of Interests in Other Entities*. Bangkok: Federation of Accounting Professions. Accessed on February 1, 2018 from <http://www.fap.or.th>.
- Bauman, M. P. (2007). Proportionate consolidation versus the equity method: Additional evidence on the association with bond ratings. *International Review of Financial Analysis*, 16(5), 496–507. doi: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2007.06.005>
- Catugno, S., Allini, A., and D’Ambrosio, A. (2015). *Information perspective and determinants of proportionate consolidation in Italy. An ante IFRS 11 analysis*. University of Naples Federico II.
- Deloitte. (2008). *Comment Letter: Exposure Draft ED 9 Joint Arrangements*. Accessed on February 1, 2018 from <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F124%2FCL16%20-%20ED%209%20Joint%20Arrangements%20-%20CL%20Deloitte.pdf&AspxAutoDetectCookieSupport=1>. Deloitte Touche Tohmatsu Limited.
- Deloitte. (2013). A practical guide to implementing IFRS 11 - Joint Arrangement *Clearly IFRS*: Deloitte Touche Tohmatsu Limited.
- DRSC. (2008). *Comment Letter: Exposure Draft ED 9 Joint Arrangements*. Accessed on February 1, 2018 from <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F124%2FCL10%20-%20ED%209%20Joint%20Arrangements%20-%20CL%20GASB.pdf>. Deutsches Rechnungslegungs Standards Accounting Standards
- EFRAG (2008). *Comment Letter: Exposure Draft ED 9 Joint Arrangements*. Accessed on February 1, 2018 from <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F124%2FEFRAG%20Final%20%20Comment%20Letter%20ED%209%20Joint%20Arrangements.pdf>. European Financial Reporting Advisory Group
- Ernst&Young. (2011). *IFRS 11 Joint Arrangements Challenges in adopting and applying IFRS 11: Ernst & Young’s International Financial Reporting Standards Group*.
- FASB. (2009). *Accounting Standards Codification (ASC). Consolidation (Topic 810)*. Connecticut Financial Accounting Standards Board.
- FEE (2008). *Comment Letter: Exposure Draft of ED 9 Joint Arrangements*. Accessed on February 1, 2018 <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F124%2FCL26%20-%20ED%209%20Joint%20Arrangements%20-%20DCL%20FEE.pdf>. Federation of European Accountants
- Graham, R. C., King, R. D., and Morrill, C. K. J. (2003). Decision usefulness of alternative joint venture reporting methods. *Accounting Horizons*, 17(2), 123–137. doi: 10.2308/acch.2003.17.2.123

- IASB. (2007a). Exposure Draft 9 Joint Arrangement. London: International Accounting Standards Board.
- IASB. (2007b). Basis for Conclusions on Exposure Draft ED 9 Joint Arrangements. London: International Accounting Standards Board.
- IASB. (2011). International Financial Reporting Standard IFRS 11 Joint Arrangements Basis for Conclusions. London: International Accounting Standards Board.
- IASB. (2013). Press Release: Trustees announce membership of ASAF. London: International Accounting Standards Board.
- Kothavala, K. (2003). Proportional consolidation versus the equity method: A risk measurement perspective on reporting interests in joint ventures. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22(6), 517–538. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2003.10.001>
- KPMG. (2011). First Impressions: Joint arrangements: KPMG IFRG Limited.
- Leitner-Hanetseder, S. (2010). *Relative information content of alternative Joint Venture reporting methods – Is the IASB on the right Way?* Paper presented at the 33rd Annual Congress of the EAA, Istanbul, Turkey.
- Leitner-Hanetseder, S., and Stockinger, M. (2014). *How does the elimination of the proportionate consolidation method for joint venture investments influence European companies.* Paper presented at the ACRN Proceedings in Finance and Risk Series 2013: Proceedings of the 13th FRAP Conference in Cambridge. UK.
- Richardson, A. W., Roubi, R. R., and Soonawalla, K. (2012). Decline in financial reporting for Joint Ventures? Canadian evidence on removal of financial reporting choice. *European Accounting Review*, 21(2), 373–393. doi: 10.1080/09638180.2011.558298
- Srijunpetch, S. (2015). Accounting for Joint Arrangement. *Journal of Business Administration*, 4(2), 9–17.
- Toommanon, V., and Audsabumrungrat, J. (2016). The impact of PACK 5 financial reporting standards on listed companies: The case of Thailand. *Journal of Accounting Profession*, 12(36), 6–19.
- Toommanon, V., and Suwanyangyuan, N. (2014). *Advanced Accounting II*: Chulalongkorn University Press.

